

Slovencev je vedno manj, tembolj pa se množi podložništvo z vsemi slabimi posledicami. Občudovati je le, kako vztrajno se vzdržuje slovenski živelj sredi med nemškimi naselbinami po Pustriški dolini, po Lurnskem polju, Gornjem Koroškem in Gornjem Štajerskem. Sele Trinajsto stoletje je tod zabrisalo sledove Slovenstva.

Gradiva za zgodovino nudi knjiga rajša preveč, nego premalo. Zlasti je zgodovina akvilejskih patriarhov precej naširoko zasnovana, čeprav se mnogokrat Slovencev nič ne tiče. Pisatelj v „Predgovoru“ opravičuje svoje ravnanje, „češ da so se primorski Slovenci enajstega stoletja vsaj nekoliko zanimali za prepire med oglejskim Poponom in gradeškim Urzom, kajti vršili so se takorekoč pred njih obličjem“. Vendar to merilo pri zbiranju gradiva za slovensko zgodovino ne bi smelo veljati. Ne kar je zanimalo Slovence, temveč kar je vplivalo na njihov razvoj, to sodi v zgodovino.

V „Zgodovinskem pregledu“ pisatelj popravlja nekatere napačne trditve Valvasorjeve, Schönlebnove, in Radiczeve, kar je tembolj umestno, ker se še vedno ponatiskujejo. Vendar ne gre obsojati vsake trditve, ki je vsaj verjetna, čeprav se ne da izpričati z listinami iste dobe. V to vrsto spada splošno mnenje, da so Auerspergi med 9. in 11. stoletjem prišli na Kranjsko. Opira se na rodbinsko tradicijo, ki je zabeležena v „Genealogiji“ iz l. 1584. in se sklicuje na zgodovinske listine, ki so bile nekdanj na Turjaku. Iz te genealogije posnamemo, da je Konrad I. že l. 1057. gospodaril v starem Turjaškem gradu, da se je l. 1067. oženil z Barbaro Finkenberško in sezidal novi grad, „Zgornji Turjak“. Imenujeta se tudi njegova brata Adolf in Pilgrim. Vse to se lepo sklada s tem, kar poročata Schönleben (Genealog. Auersberg.) in Valvasor, in potrjuje napis na Turjaškem gradu.

O posameznih registih ni kaj reči. Izdelani so skrbno po strokovnjaških navodilih.

S tretjo knjigo „Gradiva“ je zopet izklesan mogočen vogelnik za stavbo naše zgodovine. Vidi se mu, da je stal mnogo truda in dela, izdajateljico „Leonovo družbo“ pa tudi mnogo gmotnih žrtev. — Naj bi to književno podjetje našlo med izobraženim slovenskim občinstvom tisto zanimanje in podporo, ki ga zasluži.

Dr. Jos. Gruden.

Dr. Karel Štrekelj: **O Levčevem slovenskem pravopisu in njega kritikah.** Opomnje o slovenskem glasoslovju in rabi nekaterih oblik in besed. Prodaja L. Schwentner, natisnila Katoliška tiskarna. V Ljubljani, 1911. Str. 136. Cena 3 K. — Vsem je še v najboljšem spominu, kako je zašumelo na našem literarnem polju l. 1899., ko je izšel Levčev „Slovenski pravopis“. Kakšno presenečenje na eni strani in kakšna pohvala in priznanje na drugi plati! Toliko in tako raznovrstnih kritikov še ni vzbudila nobena slovenska knjiga. In vendar boj ni veljal pravopisu v celoti, temuč zgolj nekaterim posameznim pravilom iz glasoslovja. Kakšna vojska bi bila šele, če bi se bilo pisalo o vsem, česar se Levec v svojem Pravopisu dotika. V obrambo ogroženih pravil sta nastopila p. Škrabec in vseučiliški profesor Štrekelj. Štrekelj je začel objavljati v podlistku „Slovenca“ l. 1900. svojo znamenito kritiko o Levčevem pravopisu in njegovih nasprotnikih. Njegova kritika ni bila kritika v navadnem pomenu te besede, temuč obširna in znan-

stveno natančna razprava o dotičnih vprašanjih. Pri posameznih točkah je vplel tudi mnogo drugih podobnih jezikoslovnih drobtin, tako da je spis bogata zakladnica raznovrstnih jezikoslovnih resnic. Dotični spis je izšel sedaj po desetih letih v posebnem oddtisku, kateremu je pridejanih še nekaj novih točk ter obširno stvarno in imensko kazalo. Značilno za naše „znanstvene“ razmere je, kar pravi o svojem spisu g. pisatelj sedaj po desetih letih. V predgovoru namreč piše: „Neprijeten mi je bil boj zoper nekatere gospe, ki s svojimi trditvami neprenehoma rinejo v ospredje, dasi nimajo za podobna dela niti potrebnega znanja, niti ne priprave, včasih celo ne prave ljubezni do resnice, ampak si kaj kar naravnost izmislijo, da bi pomoglo njih teorijam k zmagi. Tudi po desetih letih ni še ta težnja izginila, skoraj bi rekel, da se je celo okrepila. Znanstveno zavrtnjena mnenja spravljajo njih očetje s šoperno prešernostjo vnovič med ljudi.“ Vsem, ki se za domače jezikoslovje zanimajo, knjigo prav toplo priporočamo.

Dr. A. B.

Slovenska čitanka za drugi razred srednjih šol. — Sestavila in izdala dr. Jakob Sket, c. kr. vladni svetnik, in Josip Wester, c. kr. profesor. Tretja, predelana izdaja. V Celovcu 1911. Tiskala in založila tiskarna Družbe sv. Mohorja. (Oceno te knjige priobčimo prihodnjič.)

Z veseljem pozdravimo vsak napredek na šolskem polju. Posebno par let sem se pošteno gibljemo, kar nam je v korist in čast. Če Bog da, bomo imeli v teku enega leta vse knjige za gimnazijo v slovenskem jeziku. (Glede realk pa molčimo!) Pri tem reformnem delu je prišla tudi slovenščina na vrsto; pa ne slovnica, o kateri trdijo, da bi bila že tudi zelo, zelo potrebna moderne nove obleke, temveč čitanke. Tudi prav, ker I. in IV. del sta se že precej postarala, medtem ko sta bila II. in III. del prav dobra. Pa če se hiša popravlja, se mora vse popraviti, poleg slabega tudi dobro, da je poslopje enotno. Tako tudi pri naših čitankah.

Take-le knjige je težko ocenjevati. Sestavljena je na podlagi večletnega učenja in g. sestavitelj je gotovo izbral berila, ki so se mu zdela najboljše in najbolj primerna za dotični razred. Če se mu je to posrečilo, bo pokazala izkušnja. Že sedaj govoriti, da to ali ono berilo ni primerno, se mi zdi prehitro. Počakajmo, kako bo v šoli, ki je najboljša praktična kritika!

Za zgled! Podpisani sem bral že letos Murnikovo: Prvikrat v Ljubljani. Uspeh: malenkosten. Kako to? Kakor sem opazil, ni bilo dijakom všeč, da ima pisatelj kmetskega človeka za tako neumnega in navivnega. Zato niso imeli povečini (ne vsi!) izborni dovtipi in krasni jezik zaželjenega uspeha. Nasprotno pa je „Mali kavalir“ Murnikov prekrasno berilo, ker je iz otročjega življenja razumljiv prvošolcem.

Nekatera berila bodo pretežka za drugošolce. Ne vem, če bodo razumeli Cankarjevo „Belo krizantemo“. Saj je duhovita in ima izborno lep jezik, a če je prikladna za mlade drugošolce, ne vem. Vem pa, da lansko leto — kolega B. tudi letos — nisem dosegel pričakovanega uspeha pri klasičnem Mencingerjevem „V Ljubljano v šolo“. Pretežko je za prvošolce. Zdi se mi, da hoče biti g. sestavitelj preveč modern. Zakaj ne bi ohranili starega, če je dobro? Pogrešam berila o Indiji Koromandiji, o dihurju-kralju.